

‘er is maar één vlaams probleem: we durven niet hard te zijn’

De Morgen, 23 aug 07, Wouter Hillaert

Johan Simons, Guy Cassiers en Ivo Van Hove over de toestand van het theater in de lage landen

‘Toen wij ooit begonnen...’, is de frase die onder Johan Simons, Guy Cassiers en Ivo Van Hove het vaakst valt. De tijden zijn veranderd, hun eigen ster is gestaag gerezen. Redenen genoeg om juist met deze drie sterkhouders de staat van het theater op te maken. Wat heeft Vlaanderen nu ineens voor op Nederland?

“In Vlaanderen is het zo geweldig werken omdat je je organisatie kunt vormen naar je artistieke verhaal”, aldus Cassiers. Simons grijnst. “En jullie hebben altijd beseft dat jullie maar een klein landje zijn. Dat zouden ze bij ons in Nederland beter ook eens toegeven.”

Het was onbegonnen werk: de bazen van NTGent, het Toneelhuis en Toneelgroep Amsterdam rond één tafel krijgen. Simons, Cassiers en Van Hove houden zich al lang niet meer binnen de Vlaamse en Nederlandse grenzen waar ze hun hele carrière tussen gependeld hebben. Van Hove blijkt in New York te zitten voor een gastregie van De misantroop. Een telefonisch interview dan maar, terwijl we Simons wel kunnen strikken om tijdens zijn parallelle repetities voor drie producties een gaatje te maken voor een steak saignant met Cassiers nabij de Bourla. “Goed dat jullie journalisten ons nog af en toe samen zetten om de dingen door te praten!” En dingen zijn er genoeg: een nieuw kunstenplan in Nederland, de bloei van de Vlaamse stadstheaters en de kloof die tussen beide landen lijkt te groeien. Waar het heen moet, kortom.

Er klinkt steeds meer geweeeklaag over ‘de crisis in Nederland’. Wat is daar van aan? Heeft de directeur van Toneelgroep Amsterdam echt het gevoel ‘in een woestijn te werken’?

Van Hove: “Die uitspraak deed ik na het vertrek van Johan en Guy naar Vlaanderen, omdat pers en bestuur daar in Nederland zo schouderophalend over deden. Waarom werd de alarmbel niet geluid? Dat vond ik veelzeggend. Als het sterke

centrum wegvalt, wordt ook de marge weëig. Net daarom heb ik vorig jaar in mijn 'Staat van het Theater' het hele spectrum, van de opleidingen tot de grote huizen, kritisch onder de loep proberen te nemen."

Je lijst met pijnpunten was lang: geen grote nieuwe makers, te veel versplintering, geen internationaal aanbod, vage subsidiecriteria. Welk van je negen actievoorstellen drong het meest?

Van Hove: "Cruciaal is de positie van de grote gezelschappen. Nederlanders hebben daar een paradoxale houding tegenover. Ze omhelzen de grote instellingen, maar vinden ze vanuit hun aard ook per definitie verdacht. Als ik mijn job bij Toneelgroep Amsterdam niet goed doe, neemt men meteen de hele instelling onder vuur. Dat is elders in Europa ondenkbaar. Daar neemt men zijn instituten serieus."

Hoe zit dat in Vlaanderen?

Simons: "Hier voel ik dat respect wel, ja. Er is ook het enorme verschil dat je in Vlaanderen baas mag zijn over je eigen zaal. Nergens anders in de Benelux kunnen drie grote stadstheaters zo dicht naast elkaar bestaan zonder jaloezie, en dat komt omdat ze zo verschillend zijn in hun band met de stad. Is Vlaanderen te klein voor al die huizen? De Munt, deSingel of de Vooruit zijn toch ook groot. In het buitenland scoren net die huizen erg hoog. Je moet trots en zuinig zijn op zo'n rijkdom."

Met het hervormingsplan 'Innoveren, participeren' wil Nederland nu ook stadsgeselschappen creëren op acht plekken in het land. Een goed idee?

Cassiers: "Ik heb sterk het gevoel dat er enkel een crisis is gesuggereerd om een bepaald beleid te kunnen doordrukken. Zo'n crisis is er helemaal niet. Er was misschien een scheefgroei, maar daarom moet je niet plots alles politiek gaan herstructureren tot zo'n systeem waarvan ik me afvraag of jonge makers er nog dezelfde kansen in zullen krijgen als wij ooit. Wij konden vanuit onze eigen artistieke taal onze omstandigheden creëren. En nu nog altijd is het grote succes van Vlaanderen dat je zelfs in de grote huizen je eigen streefdoelen mag bepalen. Dit plan draait dat om: eerst de structuur, dan de invulling."

Simons: "Dat is een restauratiebeleid als in de jaren vijftig. Waar haal je in godsnaam het geld en de directeurs om acht grote gezelschappen in stand te houden? Dat kan enkel komen uit de kleine gezelschappen, waarvan Tom Blokdijk onderzocht heeft dat net zij voor een publiekstoelooop hebben gezorgd. Wat krijg je dan? Een ongelooflijke armoede! Je herstelt precies die hiërarchie waarmee we in de jaren zestig hebben afgerekend."

Daar kan Ivo Van Hove het niet mee eens zijn, als je ziet hoeveel punten in het nieuwe plan overeenkomen met zijn eigen negen voorstellen.

Van Hove: “Ja, de versplintering en de onduidelijkheid waren zo groot dat er toch echt nood was aan structuur. Nieuwe groepen krijgen te weinig geld, maar ontpoppen zich allemaal als kleine productieplatformpjes met een hele overhead. Samen kost dat overbodig veel. Ik denk dat jullie ook te weinig de positieve energie zien die zo’n structurering geeft. Zo zal Eric De Vroedt zijn Mightysociety-cyclus nu met hetzelfde budget verwezenlijken binnen Toneelgroep Amsterdam, terwijl wij wel alle zakelijke en promotionele kosten overnemen. Zo kan hij net méér autonoom werken. Zo zie ik het ook voor het hele veld: een beetje structureren zal het organische net veel meer kansen geven. Van alles puur op zijn beloop laten, is het failliet wel bewezen. Het Nederlandse veld dreigde totaal uiteen te vallen.”

Eric De Vroedt engageren is een zoveelste poging om jonge Vlaamse en Nederlandse regisseurs voor de grote zaal te werven. ‘Als die nieuwe generatie nog niet is opgestaan, hebben wij daar alle schuld aan’, bekende Guy Cassiers onlangs.

Cassiers: “In het RO Theater in Rotterdam hebben we de jonge makers niet genoeg omkaderd, en daarom wil ik dat nu in Antwerpen anders doen. Er is ook echt een nieuwe interesse bij jonge mensen voor de grote zaal.”

Het valt nochtans op hoe het grotere aandeel nieuwe makers in jullie stadstheaters afgelopen seizoen resulteerde in meer producties voor net een kleiner publiek: Gerucht, Serre, Arkiologi, Magna Plaza, Utopie. Was het niet de taak van de stadstheaters om grote voorstellingen te maken?

Cassiers: “Als je kijkt naar wat het Toneelhuis vroeger in Studio Tokio deed, programmeren we juist veel minder in de kleine zaal. Je moet dat ook in zijn ontwikkeling zien. Het eerste seizoen wou ik niemand forceren, maar nu gaat Lotte Van den Berg haar eerste grotezaalproductie maken. Als ze achteraf zou voelen dat de grote zaal niks voor haar is, is dat ook een belangrijk inzicht.”

Simons: “Net zo is het met Wunderbaum in NTGent: Kamp Jezus wordt hun eerste schouwburgproductie.”

Intussen lijken beide landen verder uiteen te drijven: gesplitste festivals, steeds minder Nederlandse producties in Vlaanderen en omgekeerd. Waar ligt het probleem precies?

Van Hove: “Net in de versplintering, vind ik. De reactie van het publiek bij voor-

stellingen van over de grens is: 'Ach, dat hebben we zelf toch ook?' Er zijn te veel kleine groepen die niet boven het maaiveld uitsteken, en dus zijn programmators de draad kwijtgeraakt en volgen ze de waan van de dag. Daarnaast heb je in Nederland zo'n sterk ontwikkeld commercieel circuit dat het zich nu zelfs op het terrein van het repertoire begeeft. Ik vind dat niet bedreigend, dat kan naast elkaar bestaan. Maar het illustreert wel iets: in Nederland hecht men meer belang aan publieksvriendelijkheid."

Of wij hebben in Vlaanderen gewoon geen Joop Van den Ende. Maar hoelang gaat dat nog duren?

Simons: "Joop komt niet naar Vlaanderen, hoor. Daar is het te klein voor, hij kan hier niks verdienen. Hier is ook een veel kleinere soapcultuur. In Gent word ik als theatermaker gegroet op straat door mensen die ik niet ken, dat doet zo goed! Men waardeert dat je er bent. Een theater wordt ook niet uitgebaat door een ondernemer die winst moet maken, dat scheelt een pak. In Nederland krijgen centra subsidies naargelang hun publiekscijfers. Wat wil je?"

Is het niet ook een maatschappelijke splitsing?

Van Hove: "Nederland staat in de hele wereld te boek als een open en tolerant land, calvinisten die door hun open gordijntjes niks te verbergen hebben. Maar dat masker is de laatste zes jaar wel gevallen. Vlaanderen daarentegen bestaat uit geuzen die hun rolluiken neerlaten tegen al te veel vreemde inmenging, maar slaagt er wel al meer dan tien jaar in om met extreem rechts te leven zonder al te grote explosies."

Simons: "Dat Vlaanderen kleiner is, blijkt vandaag echt een voordeel. Jullie zitten veel sneller aan de grens, en daarom is die explosie in het buitenland zo enorm."

Cassiers: "En omgekeerd: er is historisch gezien nooit een sterke identiteit geweest, enkel opslorping van buitenlandse invloeden."

We prijzen Vlaanderen nu wel, maar ook hier bestaan toch te veel groepen met elk te weinig geld?

Cassiers: "Die versplintering moet je relativiseren. Toen wij meer dan twintig jaar geleden begonnen, waren er géén groepjes en géén geld. Nu zitten we met een kleurrijk palet waar Anciaux best trots op mag zijn, terwijl het beleid in Nederland iedereen dreigt te verplichten hetzelfde te gaan doen, en alles zou kunnen vergrijzen. Wel kampen we met één Vlaams probleem: we durven niet hard te zijn. Toen

wij ooit niks met de gesubsidieerde schouwburgen te maken wilden hebben, was de reactie: ‘Zeg jonge snakes, die mensen hebben dat wel verdiend, hoor!’ Die neiging om mensen te belonen voor hun voorbije parcours is er nog altijd, terwijl er te weinig steun is voor aanstormend talent dat het op dit moment nodig heeft. Dat gebeurt nu scherper, maar wij Vlamingen zijn gewoon niet sterk in iemands geld afpakken.”

Waarom openen jullie daar net als Van Hove niet zelf het debat over, voor Anciaux wikt en beschikt? In Nederland heeft dat nieuwe plan er tenminste voor gezorgd dat kunst en cultuur weer politieke thema’s zijn. De Vlaamse sector lijkt te kampen met een taboe.

Cassiers: “Maar we moeten erg oppassen dat artiesten niet tegen elkaar uitgespeeld worden: wie verdient het het meest? We hebben in Vlaanderen het luxeprobleem dat zich in alle kunsten kwaliteit aandient, maar bekijk het dan ook als een luxe en niet vanuit de vraag: waar zit het overal fout? Als er vandaag een zekere overload is bij de middelgrote gezelschappen, dan is dat ook gewoon het resultaat van het stijgende cultuurbudget van de laatste jaren, terwijl het beleid nooit goed heeft kunnen inschatten wat dat tien jaar later zou geven. Ook nu stelt zich niemand nog de vraag wat er met die zeven Toneelhuismakers moet gebeuren na het Toneelhuis. Dit is geen eindstadium, hè.”

Waarom blijft Ivo Van Hove wel in Nederland?

Van Hove: “Ik kies niet per se voor een land, maar voor de plek waar ik het best in de diepte kan werken. Op dit moment gaat dat enkel in Toneelgroep Amsterdam. Wijlen Marie Zimmermann van de Wiener Festwochen zei dat ik over het beste ensemble van Europa beschik, en zo voel ik het ook aan. Al steek ik niet onder stoelen of banken dat ik nog graag eens een meerjarig theaterproject in Vlaanderen zou komen regisseren, in de trant van De ring in de Vlaamse Opera. Spelen in Vlaanderen of Nederland vraagt wel degelijk een andere affiniteit.”

Was één theaterfestival daarom ten dode opgeschreven?

Van Hove: “Nee, ik vind het totaal absurd dat er in Amsterdam en in Vlaanderen twee aparte festivals moesten komen. Daarmee heeft het Theaterfestival een heel slecht signaal gegeven: we denken dat we het zelf het best weten. Die breuk verkleint het internationale belang van dit festival: voor buitenlanders is de situatie nu totaal onduidelijk. Het was net door het gecombineerde festival dat wij in de jaren negentig in het buitenland werden opgepikt.”

Cassiers: “En zo zijn er wel meer mogelijkheden die niet langer uitgebuit worden, terwijl beide landen zoveel van elkaar zouden kunnen leren. Niet alleen de dialoog, maar vooral het gemeenschappelijke belang is zoek.”

Maar is dat niet gewoon een zorg van de culturele elite, waar het publiek helemaal niet van wakker ligt?

Van Hove: “Het publiek is daar inderdaad niet zo erg mee bezig, maar dreigt er wel het slachtoffer van te worden. Wat als Johan Simons niet meer in Gent te zien zou zijn, net zoals de Nederlanders alle Vlaamse voorstellingen zouden moeten missen? Dat zou toch ontzettend jammer zijn?”

Wat is er te doen vanuit de grote huizen, die zowel in Vlaanderen als in Nederland de wind in het zeil hebben? Hebben jullie een gedeelde agenda?

Cassiers: “Voor de komende subsidieronde in 2008 vind ik dat de drie Vlaamse stadstheaters eens samen in kaart moeten brengen wat we allemaal gedaan hebben, en nauwkeurig onze functies benoemen. Vandaaruit willen we samen met de overheid nadenken over hoe het hele veld zou kunnen evolueren.”

Simons: “Zelf ben ik blij dat het Toneelhuis zoveel nieuwe makers kansen geeft in de grote zaal. Dan hoef ik die rol niet op mij te nemen (lacht luid). Als ik ooit wegga bij NTGent, kan ik me best voorstellen dat een van hen mij zou kunnen opvolgen.”

Van Hove: “Op Vlaams-Nederlands vlak is een gedeelde agenda veel gezegd, maar met NTGent zetten we onze coproducties voort, ook al zeiden veel mensen me dat ik gek was om me nog te verbinden aan een huis dat het op dit moment financieel zo moeilijk heeft. De artistieke meerwaarde staat centraal. Zelfs als Johan een Chinees in plaats van een Nederlander was, zou ik nog met hem samenwerken. Een mooi idee voor de toekomst zou ook het eerste echte Vlaams-Nederlandse gezelschap zijn. Want bij acteurs speelt die vijandigheid tegenover de andere nationaliteit helemaal niet. Integendeel, hun honger naar elkaar is enorm. In verschillende artistieke teams vloeit het nu al in elkaar over. Er zijn een paar moeilijke punten, zoals waar dat gezelschap dan zijn huis zou moeten hebben, maar het zou een dijkbreuk zijn.”